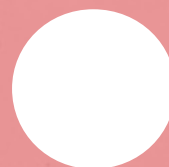

Erfgoed Brussel

36

Herfst 2022

A large, bold, white letter 'U' is centered on the page, partially overlapping the background image and the 'STADSGEZICHTEN' text at the bottom.

urban.brussels

Dossier
STADSGEZICHTEN

De uitzichten door PERSPECTIVE.BRUSSELS

De Richtplannen van aanleg (RPA)

GESPREK MET TOM SANDERS

DIRECTEUR VAN DE AFDELING TERRITORIALE STRATEGIE VAN PERSPECTIVE.BRUSSELS

STÉPHANE DEMETER EN CECILIA PAREDES

Een nummer over stadsgezichten mogen die van morgen zeker niet over het hoofd zien. Deze bijdrage gaat over het standpunt van perspective.brussels, de openbare dienst die onder meer bevoegd is voor de planning van de gewestelijke ontwikkeling. De dienst richt zich op de behoeften van de inwoners en op het verbeteren van de levenskwaliteit in de stad. Tom Sanders, directeur van de afdeling Strategie, legt uit hoe uitzichten een rol spelen in de ruimtelijke planning en in het bijzonder bij het uitwerken van de Richtplannen van aanleg (RPA), die de laatste tijd op heel wat publieke aandacht konden rekenen. De Richtplannen behelzen projecten die de komende jaren een impact kunnen hebben op het Brusselse landschap en dus ook op de uitzichten. Bij de uitwerking ervan wordt duidelijk rekening gehouden met de landschappelijke dimensie, maar tegelijkertijd worden uitzichten ook gekoppeld aan andere stedenbouwkundige en maatschappelijke uitdagingen.

HET STADSLANDSCHAP VORMGEVEN

De voornaamste ambitie achter de Richtplannen van aanleg is om stukken grondgebied terug te geven aan de stad en haar inwoners, met name braakliggende terreinen of stadsdelen die vroeger door hun bestemming ontoegankelijk waren. Het biedt burgers de mogelijkheid om hun mentale kaart van de stad uit te breiden. De plannen beogen een verbetering van de leefomgeving. Ze omvatten een denkproces over bebouwing (huisvesting, kantoren, handelsruimten, voorzieningen, ...) en over de onbe-

bouwde ruimte (openbare ruimte, groene en blauwe netwerken, ...) (AFB.1). Er worden nieuwe groenzones aangelegd, nieuwe landschappen gecreëerd, braakliggende terreinen worden geïntegreerd in de stad. Lokaal worden nieuwe stadslandschappen vormgegeven die mogelijk de landschappelijke horizon in het gewest zullen veranderen.

De hier weergegeven kaart duidt de gebieden aan waarvoor al een RPA bestaat. Het werk van perspective.brussels bij het vormgeven van die nieuwe stadslandschappen linkt zich met andere interne denkprocessen, zoals die rond het Beeldkwaliteitsplan voor de publieke ruimten langs het kanaal¹ of de studies van de grootstedelijke open ruimte ('20ste-eeuwse randgebied in en rond Brussel', OPEN.brussels ...)².

NIEUWE WIJKEN, NIEUWE LANDSCHAPPEN

Wie de stadsgezichten ter sprake brengt, denkt dus in de eerste plaats aan het tot stand brengen van gezichtspunten op die welbepaalde plaatsen. Openingen en doorgangen in het bestaande weefsel brengen ons tot het inrichten van uitzichten.³ Zo werden er doorgangen en wandeltrajecten aangelegd op de site van het Weststation (AFB. 2) en werd de site van de voormalige kazernes van Elsene (Usquare) toegankelijk gemaakt⁴ (AFB. 3).

De inplanting van hoogbouw is de tweede uitdaging met een onmiskenbare en rechtstreekse impact op de Brusselse skyline. Hoge gebouwen kunnen in bepaalde gevallen bijdragen tot

1. <https://perspective.brussels.nl/stadsprojecten/kanaalgebied/beeldkwaliteitsplan>.

2. <https://perspective.brussels.nl/stedelijke-uitdagingen/verstedelijking-en-metropolisering>.

3. <https://perspective.brussels.nl/nieuws/weststation-inrichting-van-een-nieuwe-wijk-die-het-braakliggende-spoorwegterrein-nieuw-leven-zal>.

4. <https://perspective.brussels.nl/stadsprojecten/strategische-polen/kazernes-van-elsene-usquare>.

AFB. 1
Delta Herrmann-Debroux (Oudergem/Watermaal-Bosvoorde/Elsene) – Projectie van de ontwikkeling van de Beaulieu-site waar meer plaats komt voor de zachte mobiliteit en openbare voorzieningen (© perspective.brussels / ORG).

het verbeteren van de levenskwaliteit omdat ze ruimte op de begane grond vrijmaken en bewoners de kans bieden om zich de stad op een andere manier weer toe te eigenen. Het studiewerk en de effectenrapporten rond degelijke projecten zijn er onder meer op gericht om de impact van de plannen op het uitzicht te beoordelen en bij te stellen: zoninval, impact op de levenskwaliteit aan de voet van de geplande torens, ... Dat ontslaat ons niet om in een volgende fase de studie verder uit te diepen en ook de architecturale aanpak te onderzoeken.

De architecturale benadering van een project kan antwoorden aanreiken op het vlak van integratie. Dat is bijvoorbeeld het geval met de Reyerstoren. Het stedelijke project Mediapark reorganiseert de hele site: het omvat een algemeen ontwerp van de toren en legt ook de grote lijnen in de relatie met de omgeving vast. Rond de architecturale vormgeving van de toren werd een diepgaandere studie opgezet. De

definitieve vorm van de toren zal pas goedgekeurd worden in het kader van het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning. De details die bijzonder belangrijke hefbomen vormen voor zijn integratie zullen hier niet vastgelegd worden door het RPA. Wat het onderzoek naar aanleiding van de vergunning betreft, is het van belang om na te gaan of het voorstel wel aansluit bij dat kader, ook binnen de aangebrachte preciseringen.

De kwaliteit van het uitzicht op nieuwe stedelijke bakens, de impact van nieuwe bouwvolumes op historische buurten, de waarneming ervan vanop belangrijke assen of gezichtspunten hebben als criteria aan belang gewonnen. De eerste berichtgevingen over de richtplannen en hun uitwerking in overleg met de partnerinstellingen en het grote publiek illustreren het belang van de ruimtelijke impact van dit instrument. Met een richtplan worden wijken ontworpen die zichtbaar zijn in het stedelijke

AFB. 2
Weststation (Sint-Jans-Molenbeek) – Integratie van het ontwerp-Richtplan van Aanleg in de wijk. Projectie van de toekomstige inrichting voor het braakliggende gebied (© perspective.brussels / Taktyk, Alive Architecture, 51N4E, Tractebel, ABO).

landschap. Men moet dus rekening houden met hun integratie in vergezichten en bijzondere zichtassen.

Over projecten zoals het RPA Ninoofsepoort of het RPA Wet wordt gedebatteerd, onder meer over de bovengenoemde onderwerpen. Perspective.brussels heeft de visie op de Europese wijk onlangs nog bijgesteld na een aantal workshops. Die visie zal als basis dienen voor een nieuwe aanpak. Ook het RPA Ninoofsepoort wordt herzien.

UITWISSELEN EN COMMUNICEREN MET DE INWONERS

Het loont de moeite om geval per geval een grootschalige bevraging te organiseren rond de territoriale impact van de uitzichten. Rond het ontwerp-RPA Herrmann-Debroux kwam bijvoorbeeld een openbaar onderzoek in zes gemeenten, omdat men daar een impact van het plan vermoedde.

Ook het verband tussen uitzichten en openbare onderzoeken is interessant. Buiten de voorgeschreven participatietrajecten voorziet de regelgeving rond de RPA ook in een vooraf-

gaand burgeroverleg, maar in veruit de meeste gevallen ook in een analyse en een inventarisatie van het grondgebied en van de lokale behoeften. Door met de bewoners te praten groeit het inzicht in de lokale gebruiken. Het dagelijkse leven in kaart brengen is een praktijk die perspective.brussels vaker wil hanteren. Terreinbezoeken voorafgaand aan het project vormen daarin een onmisbare fase.

Ook met de visuele weergave van geplande projecten gaan belangrijke uitdagingen gepaard. Intern bestaat hier momenteel nogal wat discussie rond. Bij sommige projecten is de vorm van de voorstellingen cruciaal om de kwaliteit van het debat te garanderen. Er moet dan ook zorgvuldig over nagedacht worden. Het gevaar bestaat dat weergaven te gedetailleerd of net te vaag zijn. Als dusdanig weken ze altijd reacties los. Perspective.brussels tracht, onder meer door het gebruik van tekeningen, de visualisaties eerder een suggestief dan een realistisch karakter te geven. Bedoeling is immers niet om concrete projecten vast te leggen maar om mogelijke scenario's aan te geven.

In feite passen de vragen omtrent visualisering in een ruimer denkproces, dat gericht is op het creëren van de ideale voorwaarden voor een

AFB. 3
Usquare / Kazernes van Elsene – Een concept voor de ontwikkeling van de site met onder meer de aanleg van een nieuwe publieke ontmoetingsruimte voor de bewoners (© perspective.brussels / BUUR).

sereen debat over de geplande projecten. Met de oprichting van een nieuwe dienst Participatie binnen perspective.brussels zal dit proces nog verder uitgediept worden.

Voor het beoordelen van landschappelijke integratie werken almaar meer stedenbouwkundige bureaus en specialisten in effectenrapporten met 3D-simulaties. Wellicht zal perspective.brussels in de toekomst ook gebruik gaan maken van dergelijke software. Het groeiende aanbod terzake doet in ieder geval vermoeden dat ook administraties binnenkort over hun eigen virtuele 3D-tools zullen beschikken. Een jaarlijks geactualiseerde 3D-maquette van het gewest zou het dataplatform kunnen vormen dat zorgt voor simulaties met correcte afmetingen.

SLEUTELS VOOR EEN GEÏNTEGREERDE GEWESTELIJKE STRATEGIE?

Het realiseren van een evenwichtige stedelijke densiteit is een van de uitdagingen van de eeuw. perspective.brussels heeft rond dat concept al een themajaar georganiseerd, om een stap verder te zetten dan de algemene principes van het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO). Onder meer via webi-

nars werden alle contouren van het begrip verkend en de voorwaarden opgesomd voor een kwaliteitsvolle densiteit. De resultaten van dat denkwerk worden binnenkort gepubliceerd. In het kader van de wijziging van het Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP) wordt voortgewerkt aan de voorwaarden voor een kwaliteitsvolle verdichting. Welke zones kunnen dener? Waar moeten we 'ontdichten'? Volgens welke criteria en met welke impact op het stedelijk weefsel? Al die vragen komen in dat kader aan bod.

Tegelijk staat een herziening van de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening (GSV) in de steigers. Daarin wordt de kwestie bekeken op het niveau van de percelen waarvoor een stedenbouwkundige vergunning wordt aangevraagd. Beide schalen — vergunning en planning — moeten goed op elkaar worden afgestemd. De ene dynamiek grijpt in op de andere en samen moeten ze op een coherente manier de levenskwaliteit van de Brusselaars garanderen. We zagen al dat uitzichten op dat vlak cruciaal kunnen zijn voor inwoners. Uitzichten vormen een essentiële toetssteen waarrond alle bij een stedelijk project betrokken actoren een gemeenschappelijke aanpak dienen te ontwikkelen.

Vertaald uit het Frans

LOCATIE VAN DE RICHTPLANNEN VAN AANLEG

Heizel

Integreren van de lokale en internationale troeven van deze historische wijk in een ambitieus project voor de stad

Maximiliaan

Inrichten van een uitgestrekt en dynamisch park te midden van de wijken, om nieuwe en bijkomende sociale, stedenbouwkundige en landschappelijke verbindingen tot stand te brengen

Noordwijk

Tot stand brengen van een voorbeeldige gemengde en duurzame stedelijke omgeving

Weststation

Tot stand brengen van een nieuwe woonwijk, een groot park en voorzieningen van lokaal en gewestelijk belang

Heyvaert

Begeleiden van de evolutie van de wijk, om tot een betere levenskwaliteit te komen en het harmonieus samengaan te garanderen van bewoning en productieactiviteiten

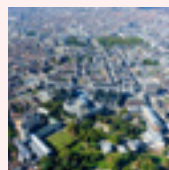
Ninoofsepoort

Inrichten van een verlaten gebied, door de aanleg van een park, de bouw van woningen en de inrichting van sportinfrastructuur

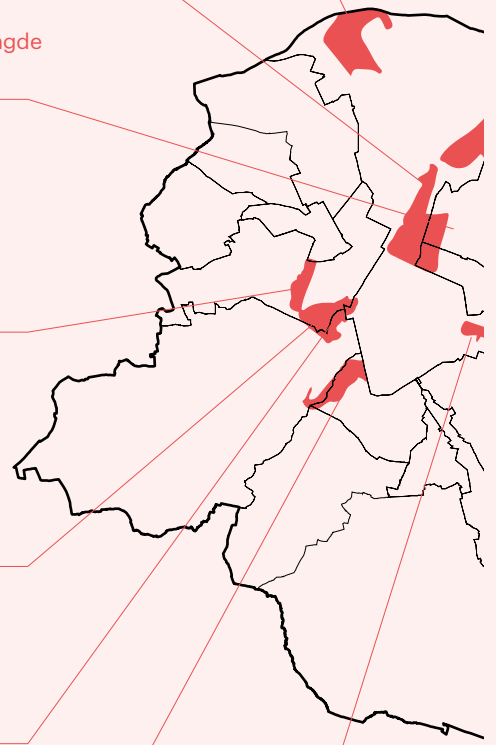
Zuid

Gebruikmaken van het station om hier tot een heuse, gastvrije stadstoegang te komen en een gemengde en levendige buurt

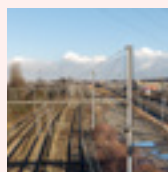
Wet

Herinvoeren van bewoning, culturele activiteiten, handel en groen in de Europese Wijk

Schaarbeek-Vorming

Ontwikkelen van een centrum van activiteit rond een multimodaal platform en een nieuwe, op het kanaal geopende wijk

Bordet

Inrichten van een toegang tot de stad en een levendige wijk rond de multimodale vervoershub, met onder meer een toekomstig metrostation

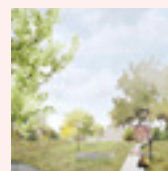
Defensie

Vastleggen van de basis voor een duurzaam stadsproject rond een landschapspark, een gemengde wijk, een Europese school en de hoofdzetel van Defensie

Josaphat

Inrichten van een gemengde wijk, met productieve activiteiten, scholen en een park

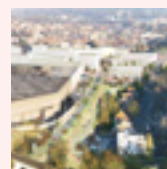
Mediapark

Omvormen van de 'Reyers-site' tot een Mediapark, met huisvesting, een nieuw park, handelszaken en diensten voor de wijk

Delta-Herrmann-Debroux

Reconversie van een snelweg tot een stadsboulevard, herinrichten van de onmiddellijke omgeving als aantrekkelijke gemengde wijken

Campus 'La Plaine'

Gebruikmaken van de troeven van de site, beantwoorden aan de behoefte aan huisvesting, voorzieningen, open en groene ruimte voor de omwonenden en de gebruikers van de universiteit

Kazernes van Elsene-Usquare

Erfgoed tot leven brengen en openstellen voor de omwonenden, door het om te vormen tot een internationale universiteitscampus en een wijk met woongelegenheden, publieke ruimten en lokale voorzieningen

Hoofredactie

Stéphane Demeter

Redactiecomité

Jean-Marc Basyn, Okke Bogaerts, Stéphane Demeter, Paula Dumont, Valerie Orban en Cecilia Paredes

Coördinatie dossier

Cecilia Paredes en Christophe Loir (ULB)

Redactiesecretariaat

Cecilia Paredes en Okke Bogaerts

Coördinatie iconografie

Julie Coppens

Eindredactie frans

Stéphane Demeter, Cecilia Paredes

Eindredactie nederlands

Paula Dumont

Auteurs/ redactionele medewerking

Aurélië Autenne, Okke Bogaerts, Odile De Bruyn, Sarah Capesius, Marie Demanet, Paula Dumont, Christian Frisque, Catherine Leclercq, Harry Lelièvre, Géry Leloutre Judith Le Maire de Romsée, Murielle Lesecque, Christophe Loir, Tom Sanders, Barbara van der Wee, Thomas Schlessler et Andreas Stynen

Vertaling

Dynamics Translations, Linguanet

Nalezing

Okke Bogaerts, Stéphane Demeter, paula Dumont, Christophe Loir, Alfred de Ville de Goyet, Philippe Charlier, Alice Gérard, Murielle Lesecque, Nazim Lison, Anne Marsaleix, Cecilia Paredes

Cartografie

Toast Confituur Studio (Tenzij anders vermeld)

Lijst met afkortingen

AAM – Archives d'architecture moderne
ARA – Algemeen Rijksarchief
CIDEP – Centre d'information, de documentation et d'étude du patrimoine
CIVA – Centre international pour la ville, l'architecture et le paysage
GAE – Gemeentelijke archieven van Elsene
H.M. – Hortamuseum
KBR Koninklijke Bibliotheek / Bibliothèque royale
KIK-IRPA – Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium / Institut royal du Patrimoine artistique
MSB – Museum Stad Brussel
SAB – Stadsarchief Brussel

ISSN

2034-5771

Wettelijk Depot

D/2022/6860/008

Vormgeving

Toast Confituur Studio

Ontwerper van de maquette

Polygraph'

Druk

db Group.be

Verstrijding en abonnementenbeheer

Cindy De Brandt, Brigitte Vander Bruggen
bpeb@urban.brussels

Bedankingen

Sarah Capesius, Nadège Guichard (SAB), Alain Jacobs, Caroline Piersotte (Perspective), Stéphane Vanreppelen (Bozar), het team van het Documentatiecentrum urban.brussels en het team BruGIS (urban.brussels)

Verantwoordelijke uitgever

Bety Waknine, directeur-generaal, urban.brussels (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel Stedenbouw en Erfgoed) Kunstberg 10-13, Brussel

De artikelen zijn gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van de auteurs. Alle rechten voor het reproduceren, vertalen of herwerken zijn voorbehouden.

Contact

urban.brussels
Directie Kennis en Communicatie
Kunstberg 10-13, 1000 Brussel
www.urban.brussels
bpeb@urban.brussels

Herkomst van de foto's

Mochten er ondanks onze inspanningen om alle reproductierechten te betalen toch nog gerechtigden zijn die niet gecontacteerd werden, dan worden zij verzocht zich kenbaar te maken

Erfgoed Brussel reeds verschenen

001 - November 2011
Terug naar school

002 - Juni 2012
De Hallepoort

003-004 - September 2012
De kunst van het bouwen

005 - December 2012
Hôtel Dewez

Extra nummer 2013
Het erfgoed schrijft onze geschiedenis

006-007 - September 2013
Brussel, m'as-tu vu?

008 - November 2013
Industriële architectuur

009 - December 2013
Parken en tuinen

010 - April 2014
Jean-Baptiste Dewin

011-012 - September 2014
Geschiedenis en herinnering

013 - December 2014
Cultusgebouwen

014 - April 2015
Zoniënwoud

015-016 - September 2015
Ateliers, fabrieken en kantoren

017 - December 2015
Stadsarcheologie

018 - April 2016
De Gemeentehuizen

019-020 - September 2016
Stijlen gerecycleerd

021 - December 2016
Victor Besme

022 - April 2017
Art nouveau

023-024 - September 2017
Natuur in de stad

025 - December 2017
Conservatie op de steigers

026-027 - April 2018
Kunstenaarsateliers

028 - September 2018
Het Erfgoed, dat zijn wij!

Extra nummer - 2018
De restauratie van een uitzonderlijk decor

029 - December 2018
Historische Interieurs

030 - April 2019
Beton

031 - September 2019
Een plaats voor kunst

032 - December 2019
De straat anders bekeken

033 - Lente 2020
Lucht, warmte, licht

034 - Lente 2021
Kleuren en texturen

035 - Lente 2021
Georges Houtstont en de ornamenten-koorts van de Belle Époque

Alle artikels kunnen geraadpleegd worden op www.erfgoed.brussels

urban.brussels zet resoluut in op de kennismaatschappij en wil met zijn publiek een moment van introspectie en expertise delen over de stedelijke thema's van vandaag. De pagina's van *Erfgoed Brussel* bieden het stedelijk erfgoed in al zijn diversiteit een forum voor open en pluralistische reflectie. Het dossier *Stadsgezichten* onderzoekt het creëren en beheren van uitzichtpunten, en het valoriseren ervan in de publieke ruimte. Met deze publicatie wil urban.brussels de actoren op het terrein bewustmaken omtrent deze problematiek.

Bety Waknine,
Directeur-generaal

U

15 €

ISBN 978-2-87584-202-2